

Jaarstukken 2023

4.2.2 Weerstandvermogen en risicobeheersing

1. Inleiding

De gemeente Oegstgeest dient in staat te zijn om tegenvallers op te vangen, zonder dat deze negatieve effecten hebben op het voorzieningenniveau. De mate waarin we dit kunnen, wordt bepaald door de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt of kan beschikken. Dit om niet begrote kosten en bekende risico's te dekken die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie. Dit wordt uitgedrukt met behulp van de ratio weerstandvermogen. Dat is de verhouding tussen de beschikbare en benodigde weerstandscapaciteit.

2. Risico's

Wij willen risico's die we lopen zo veel mogelijk beheersen door ze structureel en op systematische wijze te identificeren, prioriteren, analyseren en beoordelen. De gemeente Oegstgeest gebruikt NARIS als risicomanagementsysteem om de bestuurders en managers in staat te stellen om passende beheersmaatregelen te nemen voor risico's die het behalen van de doelstellingen van onze organisatie bedreigen. Risico's worden systematisch in kaart gebracht en beoordeeld door alle teams binnen de gemeente.

Risico-overzicht

In het onderstaande overzicht worden de tien risico's met de grootste financiële gevolgen apart gepresenteerd, aangevuld met de getroffen beheersmaatregel, de kans op het optreden ervan en de invloed van het risico op het totaal aan risico's.

Belangrijkste financiële risico's

Risiconummer	Risico	Financieel gevolg (Max * 1000 €)	Maatregelen	Kans	Invloed
R59	De gemeente Oegstgeest staat momenteel garant voor de rente en aflossing van leningen tot een totaalbedrag van € 6,3 miljoen. Het risico is dat de instelling zijn betalingsverplichting niet kan nakomen. Bij sommige leningen is er sprake van een onderpand € 4,0 miljoen	2.916	Actief - 1. Het jaarlijks beoordelen van de financiële gegevens (minimaal de jaarrekening) van de geldnemende organisaties. 2. De financiële instellingen (geldgevers) jaarlijks wijzen op de plicht om betalingsachterstanden op geborgde geldleningen te melden.	25%	34.85%
R36	Nieuw-Rhijneest (restgrex) Risico geschat € 700.000	700	Actief - Binnen de kaders van het project wordt waar mogelijk gestuurd op het voorkomen van extra kosten en het behalen van marktconforme grondwaardes.	30%	10.05%
R131	ICT-systemen zijn door cybercrime (o.a. ransomware) of een technische storing niet beschikbaar.	1.000	Actief - Actief - Aandacht bij management (ondersteund / aangejaagd vanuit gemeente Leiden) voor informatieveiligheid in de teams., Actief - Projecten lopen om verouderde applicaties te vervangen., Actief - - - Verbindingen zijn dubbel uitgevoerd.- Verantwoordelijkheid om verbindingen in stand te houden / repareren ligt deels bij uitvoerders.	20%	9.72%
R129	Verplichting uit de samenwerkingsovereenkomst Knoop Leiden West	5.100	Actief - Actief. De gemeente bewaakt de contractvoorwaarden bij de verplichting.	5%	9.46%

**Belangrijkste
financiële
risico's**

R40	Als gevolg van de grotere vraag naar jeugdhulp (m.n. duurdere specialistische jeugdhulp; met verblijf) dan voorzien, bestaat de kans op overschrijding van budgetten.	500	Actief - 1. Permanente monitoring budget om tijdig te kunnen sturen. 2. Zorg dragen voor adequate financiële reserve 3D/ Wmo. 3. Samenwerking op financieel gebied, spreiding financiële risico's in regio en aanscherpen van de samenwerkingsafspraken met de GR Serviceorganisatie Zorg (SOZ). 4. Juiste prikkel aan zorgaanbieders geven bij contractering, opdrachten en toetsing / contractbeheer/ wijzigen en bekostigingssystematiek. 5. Bevorderen van participatie en inzet sociaal netwerk (normaliseren). 6. Het kostenbewustzijn van de jeugdteams verhogen. 7. Uitvoering regionale samenwerkingsagenda Jeugd. 8. Overleg met huisartsen/zorgorganisaties over toegang tot de jeugdhulp.	50%	8.42%
R84	Volume groei Wmo met als gevolg een stijging van de kosten	250	Actief - -Monitoren van demografische ontwikkelingen. -Sturen op instroom en versterking van preventie en algemene voorzieningen. -Effecten van abonnementstarief op volume/ kosten zijn nog onzeker. In de Leidse regio wordt de mogelijke volumestijging door het abonnementstarief gemonitord. In samenspraak met de VNG en het Rijk wordt onderzoek gedaan naar de effecten van de invoering van het abonnementstarief. In het Regeerakkoord Rutte IV staat dat het Rijk op dit punt actie zal ondernemen en het abonnementstarief met ingang van 2025 voor huishoudelijke ondersteuning af te schaffen. -Tijdelijk inhuren van extra capaciteit om toenemende vraag op te vangen.	70%	6.29%
R105	Risico dat vacatures op korte termijn niet ingevuld kunnen worden, waardoor er relatief duurdere inhuur nodig is.	200	Actief - Regionale samenwerking op probleemgebieden (uitlenen specialisten, gedeelde inzet), actieve beleid op het aantrekken van young potentials en participatie bij onderwijsinstellingen voor vergroten aantrekkelijkheid van onze organisatie voor stagiairs/trainees.	50%	4.79%
R3	Het risico dat de hoogte van de bijdrage aan een verbonden partij onbeheersbaar wordt als gevolg van prijsstijgingen die niet te voorzien zijn. Denk hierbij bijvoorbeeld aan stijging van loonkosten bij de verbonden partijen als gevolg van uitkomsten CAO onderhandelingen.	200	Actief - Zienswijze op begroting van verbonden partijen kenbaar maken, actieve participatie aan financiële overleggen, inhoudelijk alert op informatie werkgroep FKGR.	50%	3.59%
R28	Rente risico bij stijgende financieringsbehoefte	100	In voorbereiding - Goed treasurymanagement in samenwerking met centrumgemeente Leiden. Tevens afdekken van financieringsbehoefte met langlopende leningen.	50%	2.41%
R85	-Wijziging verdeelsystematiek/ woonplaatsbeginsel in sociaal domein (Wmo/maatschappelijke zorg)	200	Actief - -Lobby richting het rijk vanuit Holland Rijnland om gevolgen te beperken -Anticiperen op veranderingen door tijdig met financiën af te stemmen op welke wijze evt. tekorten kunnen worden gedekt. -Tijdig communiceren met college en raad over gevolgen met behulp van uitgewerkte scenario's: schuldpositie, maken van beleidsmatige keuzes, etc	30%	2.15%

11.166

Overzicht Risico's	Bedrag * 1000 (€)
Totaal 10 belangrijkste risico's:	11.166
Overige risico's:	1.135
Totaal alle risico's:	12.301

3. Weerstandscapaciteit

Benodigde weerstandscapaciteit

Om de benodigde weerstandscapaciteit te berekenen maken we gebruik van een risicosimulatie. Het reserveren van het maximale bedrag van € 12.301.000 voor alle risico's is niet noodzakelijk. De risico's zullen immers niet allemaal tegelijk en/of in hun maximale omvang optreden. Bij de simulatie spelen de maximale omvang en de kans dat het risico optreedt een rol. Over het geheel hanteren we een zekerheidspercentage van 90%, d.w.z. dat het voor 90% zeker is dat we alle risico's kunnen afdekken. Uit de simulatie blijkt dat de benodigde weerstandscapaciteit € 3.207.000 bedraagt.

Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit een incidenteel en een structureel deel. De incidentele weerstandscapaciteit bestaat uit de algemene reserve en de bestemmingsreserves. De structurele weerstandscapaciteit wordt bepaald door de omvang van toekomstige bezuinigingsmogelijkheden en het onbenutte deel van de belastingcapaciteit. Deze middelen kunnen worden ingezet om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering in de programma's. De beschikbare weerstandscapaciteit is € 15.817.000 en is als volgt opgebouwd:

Beschikbare weerstandscapaciteit	Startcapaciteit * 1000 (€)
1. Onbenutte belastingscapaciteit	1.905
2. Risicoreserve grondexploitatie	700
3. Eindwaarde Nieuw Rhijnegeest Restgebieden	0
4. Algemene reserve	12.262
5. Reserve Wmo/3D (risicodeel)	950
Totale weerstandscapaciteit	15.817

4. Weerstandsvermogen

Om te bepalen of het weerstandsvermogen toereikend is, wordt de verhouding berekend tussen de benodigde weerstandscapaciteit en de beschikbare weerstandscapaciteit. Deze berekening staat weergegeven in onderstaande figuur. (bedragen * € 1.000)

Ratio weerstandsvermogen =	$\frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{€ 15.817}{€ 3.207} = 4,93$

Met een ratio van 4,93 is het weerstandsvermogen volgens de normtabel van de provincie (GTK) uitstekend (bij een getal > 2).

5. Kengetallen

Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) is de gemeente verplicht om een set van zes financiële kengetallen op te nemen in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing. Deze kengetallen stellen raadsleden in staat, in combinatie met overige informatie in de paragraaf, zich een beeld te vormen van de financiële positie van de gemeente. Het BBV stelt geen normen bij deze kengetallen. Het uitgangspunt is dat het een politieke keuze is welke hoogte een raad acceptabel vindt. Eén enkel kengetal zegt ook weinig over hoe de financiële positie beoordeeld kan worden. De kengetallen zullen altijd in samenhang moeten worden gezien, omdat ze alleen gezamenlijk en in hun onderlinge verhouding een goed beeld kunnen geven van de financiële positie.

De financiële kengetallen worden beoordeeld en krijgen een score: voldoende, matig of onvoldoende.

Kengetallen:	Werkelijk 2022	Begroot 2023	Werkelijk 2023
Netto schuldquote	65,1%	91,4%	51,5%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	61,1%	88,2%	48,1%
Solvabiliteitsratio	23,9%	18,8%	25,9%
Structurele exploitatieruimte	2,5%	3,3%	4,3%
Grondexploitatie	-2,4%	-0,6%	-1,1%
Belastingscapaciteit	153,4%	153,9%	141,2%

Kengetallen:	Voldoende	Matig	Onvoldoende
Netto schuldquote	< 90%	90% > < 130%	> 130%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	< 90%	90% > < 130%	> 130%
Solvabiliteitsratio	> 50%	20% > < 50%	< 20%
Structurele exploitatieruimte	> 0%	0	< 0%
Grondexploitatie	< 20%	20% > < 35%	> 35%
Belastingscapaciteit	< 95%	95% > < 105%	> 105%

Toelichting op financiële kengetallen

Netto schuldquote

Berekening (bedragen * € 1.000)	Werkelijk 2022	Begroot 2023	Werkelijk 2023
Netto schuld:	43.291	63.529	40.955
Totale baten:	66.452	69.539	79.572
Netto Schuldquote:	65,1%	91,4%	51,5%

Met 51,5% eind 2023 is onze schuldquote ruim 'voldoende'. De netto-schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Hoe hoger het percentage, hoe meer externe financiering de gemeente heeft aangetrokken om de activiteiten (investeringen) te financieren. In 2023 hebben we ruim € 5,8 mln geïnvesteerd. Dit bestaat voor € 5,48 mln. uit MJOP projecten zoals Oudenhof, Geversstraat, Rijnzichtweg, Eysingabrug, Heukelsbrug, maar ook voor VANG. Verder is er voor Onderwijshuisvesting € 0,4 mln geïnvesteerd. Voor deze en toekomstige uitgaven zijn in 2022 nieuwe geldleningen aangetrokken van in totaal € 25 mln. Omdat nog niet alle aangetrokken liquide middelen zijn ingezet is eind 2023 een deel van dit geld nog beschikbaar en verplicht in de schatkist gezet. Dit verklaart de daling van onze netto schuld t.o.v. vorig jaar.

Ten opzichte van de verwachte netto-schuld in de begroting 2023 bleef deze achter omdat onder andere de uitgaven aan de Leebrug, Eysingabrug en Kwaakbrug nog niet zijn gerealiseerd (MJOP) (zie hoofdstuk 7.3). Dit geldt ook voor projecten het uit IHP. Als de uitgaven zich in 2024 voor gaan doen, dan zal de netto schuldquote weer verder stijgen.

1) Netto schuld = onderhandse leningen + overige vaste schuld + kortlopende schuld + overlopende passiva -/- langlopende uitzettingen -/- kortlopende vorderingen -/- overlopende activa
2) Inkomsten = totale baten voor bestemming

Solvabiliteit

De solvabiliteit geeft de mate aan waarmee de gemeentelijke bezittingen zijn betaald met eigen middelen. Anders gezegd: het aandeel van het eigen vermogen in het totale vermogen. Hoe hoger de verhouding eigen vermogen ten opzichte van het totale vermogen, hoe financieel gezonder de gemeente. Ten opzichte van de Rekening 2022 (23,9%) en de Begroting 2023 (18,8%) is de solvabiliteit gestegen naar 25,9%. Dit percentage wordt gezien als 'matig'. Dit komt omdat we in 2022 twee geldleningen zijn aangegaan voor € 25 miljoen en daarmee is het balanstotaal verhoogd. Omdat we aflossen op onze schulden zal onze solvabiliteit op termijn weer geleidelijk stijgen. Dit effect is in 2023 al zichtbaar met de aangegeven stijging van het ratio. Het ratio is ook verbeterd door het resultaat over boekjaar 2023 met € 4,75 miljoen, dat al is meegenomen in onderstaande tabel onder eigen vermogen.

Berekening (bedragen * € 1.000)	Werkelijk 2022	Begroot 2023	Werkelijk 2023
Eigen vermogen:	24.377	19.179	29.111
Totaal vermogen:	102.176	102.039	112.387
Solvabiliteit:	23,9%	18,8%	25,9%

Grondexploitatie

Dit kengetal geeft aan hoe groot de grondpositie (boekwaarde) is ten opzichte van de totale baten.

Berekening (bedragen * € 1.000)	Werkelijk 2022	Begroot 2023	Werkelijk 2023
Boekwaarde gronden:	-1.602	-438	-913
Totale baten:	66.452	69.539	79.572
Grondexploitatie ruimte:	-2,4%	-0,6%	-1,1%

Het kengetal grondexploitatie is gedaald van -5,1% in 2022 naar -1,1% in 2023. In absolute zin zijn de boekwaarden van de grondexploitaties negatief geworden omdat de naar de balans gebrachte opbrengsten hoger zijn dan de lasten. In het algemeen heeft de grondexploitatie een redelijke impact op de financiële positie van de gemeente. De boekwaarde van de voorraden (grondexploitatie) is van belang, omdat deze waarde terugverdiend moet worden bij de verkoop. De huidige grondexploitaties lopen af. De geplande laatste opbrengsten zijn nodig voor de geplande uitgaven binnen deze grondexploitaties.

Structurele exploitatie ruimte

Het kengetal Structurele exploitatie ruimte geeft aan hoe groot de structurele vrije ruimte binnen de vastgestelde begroting is. Daarnaast geeft dit kengetal ook aan of een gemeente in staat is om structurele tegenvallers op te vangen, dan wel of er nog ruimte is voor nieuw beleid. Dit kengetal wordt berekend door het saldo van structurele baten en structurele lasten te delen door de totale baten.

Berekening (bedragen * € 1.000)	Werkelijk 2022	Begroot 2023	Werkelijk 2023
Structurele baten - structurele lasten:	1.686	1.843	3.458
Structurele onttrekkingen - structurele toevoegingen:	0	444	0
Totale baten:	66.452	69.539	79.572
Structurele exploitatie ruimte:	2,5%	3,3%	4,3%

Wij scoren op dit kengetal eind 2023 een voldoende, met waarde 4,3%. Dat betekent dat onze structurele baten hoger zijn dan onze structurele lasten.

Belastingcapaciteit: woonlasten meerpersoonshuishouden

De belastingcapaciteit is de ruimte die de gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen en wordt berekend aan de hand van de woonlasten. Onder woonlasten verstaan we de OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing. Dit kengetal wordt berekend door de totale woonlasten van een meerpersoonshuishouden met een woning met de gemiddelde WOZ-waarde van Oegstgeest van 2023 te vergelijken met het landelijk gemiddelde over 2022. Woonlasten onder het landelijk gemiddelde waardeert men als 'voldoende', woonlasten tussen het landelijk gemiddelde en 120% als 'matig' en woonlasten hoger dan 120% als 'onvoldoende'.

In onze gemeente bevinden de woonlasten zich in 2023 ten opzichte van het gewogen landelijk gemiddelde van het jaar ervoor op 141,2%. Daarmee scoren we 'onvoldoende'. Ten opzichte van de begrote belastingcapaciteit in de begroting 2023 is het kengetal iets beter uitgevallen. Dit komt deels door de correctie van het OZB tarief begin 2023, maar het percentage ligt nog steeds fors hoger dan het landelijk gemiddelde. Dit komt met name door een relatief hoog OZB tarief in vergelijking met het gemiddelde tarief van Nederland (+42% op basis van de vergelijkingssite coelo.nl over 2023). Het overige verschil komt dus door iets hogere tarieven voor riool en afval in 2023.

Conclusie

Alle kengetallen overziend kunnen we constateren dat de gepresenteerde kengetallen in deze jaarrekening nog redelijk gunstig zijn, maar dat de toekomstige ontwikkelingen vanuit het IHP en MJOP een minder positief beeld zullen geven. We moeten er voor zorgen dat we afgewogen keuzes in onze noodzakelijke investeringen maken en strak blijven sturen op begrotingsdiscipline en streven naar structurele jaarrekeningoverschotten. Wij blijven staan voor een evenwichtig financieel beleid.

4.2.3 Onderhoud kapitaalgoederen

1. Inleiding

We zijn beheerder, inrichter en voor een groot deel ook eigenaar van de openbare ruimte in Oegstgeest. Bij de inrichting en het beheer van de openbare ruimte ontstaan kapitaalgoederen zoals wegen, riolering, water, kunstwerken, groen, gebouwen en verlichting. Naast beheerder en producent van kapitaalgoederen zijn wij er ook gebruiker van. Bij het verstrekken van uitkeringen, het bieden van zorg en het bijhouden van persoonsgegevens, maken we gebruik van kapitaalgoederen zoals het gemeentehuis en de gemeentewerf.

Kortom, kapitaalgoederen zijn enerzijds het onderwerp van onze taken en anderzijds een middel om deze te realiseren. De kwaliteit en het onderhoud van de kapitaalgoederen is mede bepalend voor het voorzieningenniveau in Oegstgeest. Daarmee is het dus ook sterk van invloed op de beeldvorming, beleving en tevredenheid van inwoners. De kosten van kapitaalgoederen zijn een substantieel deel van de gemeentelijke begroting. Door planmatig onderhoud stellen we (grote) investeringen voor vervanging zo lang mogelijk uit.

2. Beleidskader

In 2015 heeft de gemeenteraad het beeldkwaliteitsplan vastgesteld. Dit beeldkwaliteitsplan vormt de standaard voor het onderhoud van de openbare ruimte. Uitvoering hiervan moet leiden tot een bestendige situatie waarin we deze kapitaalgoederen onderhouden volgens vastgestelde functionaliteit, en kwaliteitsniveau(s) waarbij we de totale kosten optimaliseren. We onderhouden de openbare ruimte op CROW-beeldkwaliteit-niveau B (zie Begrippenlijst), met uitzondering van bosplantsoenen, hagen en beschoeiingen. Deze onderhouden we op CROW beeldkwaliteit-niveau C. Voor het gemeentelijk vastgoed geldt dat we het onderhoud sober en doelmatig uitvoeren.

Het MJOP is in 2022 vastgesteld. De eerste projecten zijn afgerond: Geversstraat, Winkelgebied Lange Voort, Hendrik Heukelsbrug en busroute Lange Voort. Daarnaast zijn diverse groenrenovaties uitgevoerd. Oudenhof 1 is in uitvoering en in voorbereiding zijn Oudenhof 2, Rijnsburgerweg/Rijnzichtweg, Sluisbrug, Eijsingabrug, Leebrug en Kwaakbrug.

Overzicht beheerplannen

Omschrijving beheerplan	Frequentie actualisatie areaal/ planning	Eerstvolgende actualisatie
Programma 1 Natuur en landschap		
E. Speelplaatsen (2021)	Jaarlijks/1x per 5 jaar	2025
F. Water/baggeren (2015)	Jaarlijks/1x per 10 jaar	2025
G. Groenvoorzieningen (2021)	Jaarlijks/1x per 5 jaar	2025
Programma 2 Verkeer en infrastructuur		
A. Rationeel wegbeheer (2021)	Jaarlijks/1x per 5 jaar	2026
B. Openbare verlichting (2021)	Jaarlijks/1x per 5 jaar	2026
C. Civiele kunstwerken (bruggen en dergelijke) (2021)	Jaarlijks/1x per 5 jaar	2024
D. Verkeersregelinstallaties	Geen beheerplan, wel visuele schouw uitgevoerd	
H. Integraal Waterketen plan 26 sept 2019	Jaarlijks/1x per 5 jaar	2024
Programma 3 Wonen en economie		
I. Overig vastgoed (2019)	Jaarlijks/1 x per 3 jaar	2024
Programma 4 Sociale infrastructuur		
G. Sportvelden (2021)	Jaarlijks/1 x per 5 jaar	2024
I. Sporthal (2019)	Jaarlijks/1 x per 3 jaar	2024
I. Zwembad (2013)	jaarlijks/1 x per 3 jaar	Beheer uitbesteed aan externe partij
I. Kleedaccommodaties sport (2019)	Jaarlijks/1 x per 3 jaar	2024
I. Gymnastieklokalen (2019)	Jaarlijks/1 x per 3 jaar	2024
I. Multifunctionele accommodaties (2019)	Jaarlijks/1 x per 3 jaar	2024